

**Національний юридичний університет імені
Ярослава Мудрого
Кафедра цивільного права № 1**

**П Р О Г Р А М А
Навчальної дисципліни
«Цивільне право України»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)
рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Харків – 2021

Програма навчальної дисципліни «Цивільне право України» : галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право», освітньо-кваліфікаційний рівень перший (бакалаврський)

Розробники:

Борисова Валентина Іванівна,
завідувач кафедри цивільного права №1,
кандидат юридичних наук, професор,
Пучковська Ірина Йосипівна,
професор кафедри цивільного права № 1,
доктор юридичних наук, професор,
Ходико Юрій Євгенович,
доцент кафедри цивільного права № 1,
кандидат юридичних наук, доцент,
Янишен Віктор Петрович,
доцент кафедри цивільного права № 1,
кандидат юридичних наук, доцент

Затверджено на засіданні кафедри цивільного права № 1

протокол № 1 від 2 вересня 2021 р.

Завідувач кафедри Борисова В. І.

1. ВСТУП

“Цивільне право України” є однією із фундаментальних навчальних дисциплін. Її вивчення сприяє усвідомленню майбутніми фахівцями - юристами змісту та значення норм права, які регулюють особисті немайнові та майнові відносини (цивільні відносини), та зростанню ролі цивільного законодавства в умовах ринкової економіки.

Завдання навчальної дисципліни – опанування студентами необхідних теоретичних положень, що вироблені цивілістичною думкою; засвоєння нормативного матеріалу, закріпленого системою актів цивільного законодавства України; ознайомлення з судовою та іншою практикою застосування цивільного законодавства.

Програма навчальної дисципліни включає до себе поняття про загальні положення цивільного права; здійснення та захист цивільних прав; виконання цивільних обов’язків; речове право; спадкове право; право інтелектуальної власності; загальні положення зобов’язального та договірної права; зобов’язання, що виникають у зв’язку з передачею майна у власність, передачею майна у користування, виконанням робіт, наданням послуг, розпорядженням майновими правами інтелектуальної власності, із спільної діяльності; недоговірні зобов’язання.

Опанування наведених вище питань повинно мати на меті вироблення у студентів правового мислення, навичок з тлумачення відповідних норм, формування первинних практичних навичок із застосуванням у своїй майбутній роботі набутих знань. Студенти повинні:

знати – стан основних проблем науки цивільного права; предмет та метод регулювання цивільних відносин; функції та принципи цивільного права; джерела цивільного права; поняття, зміст та види цивільних відносин; передумови їх виникнення; учасників цивільних відносин; об’єкти цивільних прав; зміст підгалузей та правових інститутів цивільного права; сутність цивільних правових категорій;

уміти – вільно орієнтуватися в системі цивільного законодавства та судовій практиці у цивільних справах; правильно тлумачити та застосовувати норми цивільного права;

використовувати дані науки цивільного права для вирішення казусів.

2. З М І С Т

Р о з д і л І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

1. Цивільне право – галузь приватного права

Об'єктивність поділу права на приватне і публічне. Матеріальні та формальні критерії поділу права на приватне і публічне. Проблема дуалізму приватного права.

Цивільне право – галузь приватного права. Поняття цивільного права як приватного права. Цивільне право в системі права України. Відносини, що регулюються цивільним правом (цивільні відносини). Диспозитивний метод регулювання цивільних відносин та чинники, що зумовлюють його. Принципи цивільного права. Принцип свободи особистості та неприпустимості свавільного втручання у сферу особистого життя людини. Принцип свободи власності. Принцип свободи договору. Принцип свободи підприємництва. Принцип судового захисту цивільних прав та інтересів. Принципи справедливості, добросовісності та розумності. Функції та система цивільного права.

2. Акти цивільного законодавства

Акти цивільного законодавства. Конституція України як основа цивільного законодавства. Цивільний кодекс України – основний акт цивільного законодавства. Поточні закони України як акти цивільного законодавства України. Регулювання цивільних відносин актами Президента України. Постанови Кабінету Міністрів України як акти цивільного законодавства. Особливості актів інших органів державної влади України, органів влади Автономної Республіки Крим, що регулюють цивільні відносини. Забезпечення верховенства

норм Цивільного кодексу України. Цивільно-правовий договір як джерело цивільного права. Акти цивільного законодавства і цивільно-правовий договір. Міжнародні договори як джерела цивільного права. Звичай як джерела цивільного права. Дія цивільного законодавства у часі, просторі та за колом осіб. Аналогія закону та аналогія права. Тлумачення цивільно-правових норм. Застосування Цивільного кодексу України до врегулювання відносин у сферах господарювання, використання природних ресурсів, охорони довкілля, а також до трудових та сімейних відносин.

3. Загальна характеристика цивільного права зарубіжних країн

Основні цивільно-правові системи світу. Романо-германська (континентальна) цивільно-правова система. Англо-американська цивільно-правова система. Інші цивільно-правові системи світу.

4. Наука цивільного права і цивільне право як навчальна дисципліна

Наука цивільного права як одна з галузей правознавства. Предмет науки цивільного права. Методи дослідження цивільно-правових явищ. Поняття і система цивільного права як навчального курсу.

Розділ II. ЦИВІЛЬНІ ПРАВОВІДНОСИНИ

5. Поняття і особливості цивільних правовідносин

Поняття цивільного правовідношення. Елементи цивільного правовідношення. Суб'єкти цивільних правовідносин. Об'єкти цивільних правовідносин. Зміст цивільних правовідносин. Поняття та зміст суб'єктивних прав та обов'язків. Види цивільних правовідносин. Речові, зобов'язальні та корпоративні правовідносини. Абсолютні та відносні правовідносини. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Юридичні факти. Дії та події. Юридичні (фактичні) склади.

6. Фізична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

Поняття фізичної особи. Цивільна правоздатність фізичної особи як природна здатність людини мати цивільні права і обов'язки. Виникнення і припинення цивільної правоздатності фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності фізичної особи. Нікчемність правочинів та недійсність актів, що обмежують можливість фізичної особи мати не заборонені законом цивільні права та обов'язки. Співвідношення цивільної правоздатності та суб'єктивного цивільного права. Цивільна дієздатність фізичної особи та її обсяг. Повна цивільна дієздатність. Часткова цивільна дієздатність фізичної особи, яка не досягла 14 років. Неповна цивільна дієздатність фізичної особи у віці від 14 до 18 років. Набуття повної цивільної дієздатності фізичною особою, яка не досягла 18 років. Випадки та підстави обмеження цивільної дієздатності фізичної особи. Визнання фізичної особи недієздатною. Опіка та піклування.

Місце проживання фізичної особи та його цивільно-правове значення. Підстави, порядок та правові наслідки визнання фізичної особи безвісно відсутньою та оголошення її померлою. Акти цивільного стану.

Фізична особа – підприємець. Принципи та умови здійснення підприємницької діяльності фізичною особою. Цивільно-правова відповідальність фізичної особи – підприємця. Управління майном, що використовується для підприємницької діяльності органом опіки та піклування. Банкрутство фізичної особи – підприємця.

7. Юридична особа як суб'єкт цивільних правовідносин

Сутність юридичної особи. Розвиток вчення про юридичну особу в науці цивільного права. Поділ юридичних осіб на юридичні особи приватного права і юридичні особи публічного права. Участь юридичних осіб публічного права в цивільних правовідносинах. Поняття юридичної особи приватного права та її ознаки. Організаційно-правові форми юридичної особи приватного права. Товариства та установи. Підприємницькі товариства. Непідприємницькі товариства. Індивідуалізація юридичних осіб. Найменування юридичної особи. Комерційне (фірмове) найменування підприємницьких товариств. Використання підприємницькими товариствами торговельних марок та географічних зазначень товарів (послуг). Створення юридичних осіб. Установчі документи юридичних осіб. Державна реєстрація юридичних осіб. Зміна установчих документів юридичної особи. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність юридичних осіб. Особисті немайнові права юридичної особи. Органи юридичної особи та їх види. Філії та представництва юридичної особи. Припинення юридичної особи. Припинення юридичної особи з правонаступництвом (злиття, приєднання, поділ та перетворення). Ліквідація юридичної особи. Виділ юридичної особи. Неплатоспроможність та банкрутство юридичної особи. Господарські товариства та їх форми. Повні та командитні товариства. Товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю. Акціонерні товариства. Створення окремих форм господарських товариств однією особою. Особливості

правового статусу окремих форм господарських товариств. Виробничі кооперативи.

Споживчі кооперативи, товариства власників житла, громадські об'єднання, інші форми невідприємницьких товариств.

Правовий статус установ.

8. Держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади – учасники цивільних правовідносин

Правові форми участі держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах. Органи та представники, через яких діють у цивільних відносинах держава, Автономна Республіка Крим та територіальні громади. Відповідальність за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим та територіальних громад. Розмежування відповідальності за зобов'язаннями держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад та створених ними юридичних осіб.

9. Об'єкти цивільних прав

Поняття та види об'єктів цивільних прав. Матеріальні та нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав. Речі та їх класифікація. Речі, що знаходяться у вільному обороті, обмежені в обороті та вилучені з обороту. Рухомі та нерухомі речі. Речі, визначені індивідуальними або родовими ознаками. Споживні та неспоживні речі. Подільні та неподільні речі. Складові частини речі та складна річ. Головна річ та її приналежність. Продукція, плоди та доходи. Майно. Підприємство (єдиний майновий комплекс). Гроші. Валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин. Цінні папери та їх ознаки. Групи та види цінних паперів. Пайові, боргові, товаророзпорядчі та похідні цінні папери. Оборотоzдатність цінних паперів. Цінні папери на пред'явника, іменні та ордерні цінні папери. Порядок передачі прав за цінними паперами. Документарні та бездокументарні цінні папери. Дії та послуги

як об'єкти цивільних правовідносин. Особисті немайнові права, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація та інші нематеріальні об'єкти цивільних відносин.

10. Особисті немайнові права

Поняття особистого немайнового права. Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи. Рівність особистих немайнових прав фізичних осіб. Особисті немайнові права юридичних осіб. Обмеження особистих немайнових прав. Здійснення та захист особистих немайнових прав.

11. Правочини

Поняття правочину та його ознаки. Види правочинів. Односторонні, двосторонні та багатосторонні правочини. Оплатні та безоплатні правочини. Каузальні та абстрактні правочини. Умовні правочини та їх види. Фідуціарні правочини. Біржові правочини. Умови чинності правочинів. Законність змісту правочину. Здатність осіб до вчинення правочину. Відповідність волі та волевиявлення. Обов'язкова спрямованість правочину на реальне настання правових наслідків, що обумовлені ним. Вчинення правочину у встановленій законом формі. Форми вчинення правочину. Захист прав та інтересів малолітніх, неповнолітніх чи непрацездатних дітей при вчиненні правочину їх батьками (усиновлювачами). Презумпція правомірності правочину. Державна реєстрація правочинів. Місце вчинення правочину. Тлумачення змісту правочину. Відмова від правочину. Поняття та види нечинних правочинів. Нікчемні та оспорювані правочини. Момент, з якого правочин вважається нечинним. Правові наслідки нечинності правочину. Правові наслідки нечинності окремих частин правочину.

12. Представництво і довіреність

Поняття та види представництва. Значення інституту представництва. Підстави представництва. Представництво за законом. Представництво за довіреністю. Комерційне представництво. Передоручення. Повноваження представника. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Поняття і види довіреності. Форма та строк довіреності. Довіреність юридичної особи. Припинення представництва за довіреністю. Скасування довіреності. Відмова представника від вчинення дій, які були визначені довіреністю.

Р о з д і л І І І. З Д І Й С Н Е Н Н Я Т А З А Х І С Т С У Б ’ Є К Т И В Н И Х Ц И В І Л Ь Н И Х П Р А В

13. Здійснення та захист суб’єктивних цивільних прав

Поняття здійснення цивільних прав та виконання цивільних обов’язків. Межі здійснення цивільних прав. Зловживання правом. Виконання цивільних обов’язків. Право на захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом. Захист цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав. Визнання незаконним правовий акт органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування.

14. Цивільно-правова відповідальність

Поняття, ознаки та функції цивільно-правової

відповідальності. Види цивільно-правової відповідальності. Умови цивільно-правової відповідальності. Протиправна поведінка. Майнова шкода (збитки) та моральна шкода. Причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою. Вина як умова цивільно-правової відповідальності. Цивільно-правова відповідальність незалежно від наявності вини. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.

15. Строки та терміни у цивільному праві.

Позовна давність

Поняття строку та терміну. Визначення строку та терміну. Види строків. Початок перебігу та закінчення строку. Порядок вчинення дій в останній день строку. Поняття та види позовної давності. Вимоги, на які позовна давність не поширюється. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Зупинення та переривання перебігу позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Наслідки спливу позовної давності.

Розділ IV. ПРАВО ВЛАСНОСТІ ТА ІНШІ РЕЧОВІ ПРАВА

16. Загальна характеристика права власності

Загальна характеристика речового права. Види речових прав. Право власності. Інші речові права. Поняття права власності в об'єктивному і суб'єктивному розумінні. Зміст права власності, здійснення права власності. Непорушність права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.

Суб'єкти права власності. Право власності Українського народу. Публічна і приватна власність. Поняття права приватної власності. Фізичні та юридичні особи як суб'єкти права приватної власності. Об'єкти права приватної власності.

Обмеження для окремих осіб мати у власності певні об'єкти. Право державної власності. Право комунальної власності.

17. Набуття та припинення права власності

Підстави набуття права власності: первісні та похідні, загальні та спеціальні. Набуття права власності: юридичною особою публічного права; добросовісним набувачем на майно, відчужене особою, яка не мала на це права; на новостворене майно; на перероблену річ; на безхазяйну річ; на рухому річ, від якої власник відмовився; на знахідку; на бездоглядну домашню тварину; на скарб; шляхом привласнення загальнодоступних дарів природи; за набувальною давністю; через приватизацію державного майна та майна, що є в комунальній власності. Момент набуття права власності. Момент набуття права власності за договором. Правовстановлюючі документи.

Підстави припинення права власності. Відмова від права власності. Припинення права власності особи на майно, яке за законом не може їй належати. Припинення права власності внаслідок знищення майна. Викуп земельної ділянки з метою суспільної необхідності. Припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом земельної ділянки, на якій воно розміщене. Викуп пам'ятки історії та культури, що утримується безгосподарно. Реквізиція. Конфіскація.

18. Право спільної власності

Поняття і види права спільної власності. Право спільної часткової власності. Порядок визначення часток у праві спільної часткової власності. Здійснення права спільної часткової власності. Тягар утримання майна, що є у спільній частковій власності, та визначення приналежності плодів, продукції і доходів від його використання. Право співвласника розпоряджатися своєю часткою у праві спільної часткової

власності. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників. Поділ майна, що є у спільній частковій власності.

Право спільної сумісної власності та його здійснення. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

19. Захист права власності

Засади захисту права власності та інших речових прав. Речово-правові способи захисту права власності. Витребування майна від особи, яка незаконно заволоділа ним (віндикаційний позов), та розрахунки при цьому. Особливості витребування майна від добросовісного набувача. Витребування грошей та цінних паперів. Захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов). Визнання права власності. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності. Особливості відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності. Зобов'язально-правові способи захисту права власності.

20. Речові права на чуже майно

Загальна характеристика речових прав на чуже майно, їх види.

Право володіння чужим майном: суб'єкти, підстави виникнення та припинення. Обов'язок недобросовісного володільця щодо повернення майна особі, яка має на нього право власності чи інше право, або яка є добросовісним володільцем.

Поняття користування чужим майном (сервітут). Суб'єкти, об'єкти, зміст сервітуту, порядок його встановлення та припинення. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном.

Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис). Підстави виникнення та припинення. Строк договору про надання права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої у користування для сільськогосподарських потреб, та землекористувача. Право землекористувача на відчуження права користування земельною ділянкою.

Поняття та підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій). Права та обов'язки власника земельної ділянки, наданої для забудови, та землекористувача. Підстави та правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою для забудови.

Р о з д і л V. СПАДКОВЕ ПРАВО

21. Загальні положення про спадкування

Поняття та види спадкування. Склад спадщини. Права та обов'язки особи, які не входять до складу спадщини. Час і місце відкриття спадщини. Спадкоємці. Право на спадкування, усунення від права на спадкування. Особливості спадкування окремих об'єктів: прав на земельну ділянку, частки у праві спільної сумісної власності; права на одержання сум заробітної плати, пенсії, стипендії, аліментів, інших соціальних виплат, які належали спадкодавцеві; права на одержання страхових виплат (страхового відшкодування); права на вклад у банківських (фінансових) установах; права на відшкодування збитків, моральної шкоди та сплату неустойки. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, які були завдані спадкодавцем. Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця.

Здійснення права на спадкування. Оформлення права на спадщину. Поняття й строки прийняття спадщини. Наслідки

пропущення строку для прийняття спадщини. Відмова від прийняття спадщини. Перехід права на прийняття спадщини. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділення їм певного спадкового майна в натурі. Перерозподіл спадщини. Претензії кредиторів спадкодавця до спадкоємців. Охорона спадщини та управління нею. Відумерлість спадщини.

22. Спадкування за заповітом

Поняття заповіту та право на заповіт. Види заповіту: заповіт з умовою, заповіт подружжя, секретний заповіт. Форма заповіту. Права заповідача. Заповідальний відказ. Покладення. Встановлення сервітуту у заповіті. Право на обов'язкову частку у спадщині. Підпризначення спадкоємця. Скасування та зміна заповіту. Недійсність заповіту. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом. Виконання заповіту.

23. Спадкування за законом

Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування. Спадкування за правом представлення. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

24. Здійснення спадкових прав

Прийняття спадщини. Спадкова трансмісія. Відмова від спадщини. Відповідальність спадкоємців за борги спадкодавця. Відшкодування витрат, які падають на спадкоємця.

25. Спадковий договір

Поняття, предмет та форма спадкового договору. Сторони в договорі, їх права і обов'язки. Забезпечення виконання та розірвання спадкового договору.

Р о з д і л VI. ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

26. Загальна характеристика інтелектуальної власності

Поняття права інтелектуальної власності та його загальна характеристика. Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності. Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності. Перехід майнових прав інтелектуальної власності до інших осіб. Строки чинності прав інтелектуальної власності. Способи захисту права інтелектуальної власності судом.

27. Авторське право і суміжні права

Поняття авторського права. Об'єкти та суб'єкти авторського права. Співавторство. Виникнення авторського права. Особисті немайнові та майнові права автора, строки їх чинності та наслідки припинення.

Поняття і види суміжних прав. Об'єкти та суб'єкти суміжних прав.

Порушення авторських і суміжних прав, порядок та способи їх захисту.

28. Патентне право

Поняття патентного права. Винахід, корисна модель, промисловий зразок як об'єкти патентного права. Суб'єкти патентного права. Патент та його види. Майнові права

інтелектуальної власності на винахід, корисну модель та промисловий зразок, строки їх чинності. Підстави та правові наслідки припинення чинності патенту та визнання його нечинним. Право попереднього користувача на винахід, корисну модель, промисловий зразок.

29. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг

Поняття комерційного (фірмового) найменування.

Поняття торговельної марки. Суб'єкти права інтелектуальної власності на торговельну марку. Засвідчення набуття права інтелектуальної власності на торговельну марку.

Право інтелектуальної власності на географічне зазначення та його зміст. Суб'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення. Набуття та строк чинності права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

30. Інші об'єкти інтелектуальної власності

Право інтелектуальної власності на наукове відкриття, компонування інтегральної мікросхеми, раціоналізаторську пропозицію, сорт рослин, породу тварин, комерційну таємницю.

Р о з д і л VII. ЗОБОВ'ЯЗАЛЬНЕ ПРАВО. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

31. Зобов'язальне право і зобов'язання

Поняття, загальна характеристика та функції зобов'язального права. Співвідношення зобов'язального та речового права. Система зобов'язального права.

Поняття зобов'язання, його зміст та підстави виникнення. Суб'єкти у зобов'язанні. Заміна сторін у

зобов'язанні. Третя особа у зобов'язанні.

Види зобов'язань. Договірні та позадоговірні зобов'язання. Грошові зобов'язання.

32. Виконання зобов'язання

Поняття та принципи виконання зобов'язання.

33. Забезпечення виконання зобов'язання

Види забезпечення виконання зобов'язання. Неустойка. Порука. Гарантія. Завдаток. Застава. Притримання. Довірча власність

34. Припинення зобов'язання

Поняття та підстави припинення зобов'язання.

35. Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання

Поняття та правові наслідки порушення зобов'язання. Одностороння відмова від зобов'язання. Розірвання договору. Поняття та умови відповідальності за порушення зобов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання.

Р о з д і л VIII. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ДОГОВІР

36. Цивільно-правовий договір

Поняття, загальна характеристика та значення цивільно-правового договору. Свобода договору та її межі.

Види договорів. Публічний договір. Договір

приєднання. Попередній договір. Договір на користь третьої особи. Змішаний договір.

Зміст договору. Типові умови договору. Тлумачення умов договору. Форма договору.

Порядок та стадії укладення договору. Оферта. Акцепт. Переддоговірні спори. Укладення договорів на біржах, аукціонах, конкурсах.

Порядок та правові наслідки зміни або розірвання договору.

Р о з д і л ІХ. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ПЕРЕДАЧЕЮ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ

37. Договір купівлі-продажу

Поняття, предмет, форма договору купівлі-продажу. Права та обов'язки сторін за договором. Правові наслідки порушення умов договору.

Види договорів купівлі-продажу. Договір роздрібною купівлі-продажу та його види: продаж товарів за зразками; продаж товарів з використанням автоматів; договір з умовою про доставку товару покупцеві; договір найму-продажу. Договір поставки. Договір контрактації сільськогосподарської продукції. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу. Договір міни.

38. Договір дарування

Поняття, предмет, форма договору дарування та його види. Права та обов'язки сторін за договором. Договір дарування з умовою передання дарунка у майбутньому. Договір дарування з покладенням на обдарованого обов'язку на користь третьої особи. Розірвання договору на вимогу дарувальника.

Поняття, предмет та форма договору про пожертву. Сторони за договором про пожертву. Права жертвувача.

39. Договір ренти

Поняття, предмет, форма договору ренти. Сторони в договорі ренти, їх права та обов'язки. Ризик випадкового знищення або випадкового пошкодження майна, переданого під виплату ренти.

40. Договір довічного утримання (догляду)

Поняття, предмет, форма договору довічного утримання (догляду). Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Забезпечення виконання договору. Припинення договору. Правові наслідки розірвання договору. Перехід прав та обов'язків за договором.

Р о з д і л X. З О Б О В ' Я З А Н Н Я , Щ О В И Н И К А Ю Т Ь У З В ' Я З К У З П Е Р Е Д А Ч Е Ю М А Й Н А У К О Р И С Т У В А Н Н Я

41. Договір найму (оренди)

Поняття, предмет та строк договору найму. Сторони в договорі найму, їх права та обов'язки. Права третіх осіб на річ, яка передана у найм. Правові наслідки зміни власника речі, переданої у найм. Піднайм. Припинення договору найму.

Окремі види договору найму (оренди). Договір прокату. Договір найму (оренди) земельної ділянки. Договір найму будівлі або іншої капітальної споруди. Договір найму (оренди) транспортного засобу. Договір лізингу та його види.

42. Договір найму (оренди) житла

Поняття договору найму (оренди) житла та його види. Предмет та форма договору комерційного найму (оренди)

житла. Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Строк договору. Договір піднайму житла. Заміна наймача у договорі. Підстави та правові наслідки розірвання договору.

43. Договір позички

Поняття, предмет, форма договору позички. Сторони договору, їх права та обов'язки. Строк договору. Розірвання договору. Припинення договору.

Р о з д і л XI. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ РОБІТ

44. Договір підряду

Поняття та види договору підряду. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Строки в договорі. Порядок оплати роботи. Розрахунки між сторонами у разі випадкового знищення предмета договору або неможливості закінчення роботи. Якість та гарантії якості роботи.

Види договору підряду. Договір побутового підряду. Договір будівельного підряду. Договір підряду на проведення проектних і пошукових робіт.

45. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт

Поняття та предмет договорів на виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт. Сторони договору, їх права та обов'язки. Права сторін на результати робіт. Наслідки неможливості досягнення результату. Відповідальність виконавця за порушення договору.

Р о з д і л XII. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З НАДАННЯМ ПОСЛУГ

46. Договір про надання послуг

Поняття, предмет і сфера застосування договору про надання послуг. Строк договору. Сторони договору, їх права та обов'язки. Види договорів про надання послуг. Особливості договору про безоплатне надання послуг. Відповідальність виконавця за порушення договору. Розірвання договору.

47. Договір перевезення

Загальні положення про перевезення. Транспортне законодавство України. Система транспортних договорів.

Договір перевезення вантажу. Порядок укладення та форма договору. Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Правове положення одержувача. Довгостроковий договір. Договір чартеру (фрахтування). Особливості перевезення вантажу різними видами транспорту. Договір повітряного перевезення вантажу. Договір перевезення вантажу внутрішніми річковими шляхами. Договір перевезення вантажу автомобільним транспортом. Договір залізничного перевезення вантажів. Договір морського перевезення вантажу. Відповідальність сторін за порушення умов договору. Підстави і межі відповідальності перевізника. Претензії і позови в транспортних зобов'язаннях.

Договір перевезення пасажирів та багажу. Права і обов'язки сторін за договором. Відповідальність перевізника за затримку відправлення пасажирів та порушення строку доставлення пасажирів до пункту призначення.

48. Договір транспортного експедирування

Поняття, предмет та форма договору. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Підстави та межі відповідальності за порушення договору транспортного експедирування. Відмова від договору транспортного експедирування.

49. Договір зберігання

Поняття, предмет та форма договору зберігання. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Зберігання речей, визначених родовими ознаками. Відповідальність зберігача за договором зберігання.

Договір складського зберігання. Складські документи.

Спеціальні види зберігання. Особливості зберігання в ломбардах, банківських сейфах, камерах схову організацій транспорту, гардеробі організацій та готелях. Договір зберігання автотранспортного засобу. Зберігання речей пасажирів під час його перевезення. Зберігання речей, що є предметом спору. Договір охорони.

50. Договір доручення

Поняття договору доручення. Сторони договору доручення, їх права та обов'язки. Строк договору. Припинення договору та його наслідки. Обов'язки спадкоємця повіреного та ліквідатора юридичної особи – повіреного.

51. Договір комісії

Поняття та умови договору комісії. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Виконання договору. Субкомісія. Відступ від вказівок комітента. Відмова від договору комісії. Наслідки смерті фізичної особи або припинення діяльності юридичної особи – комісіонера.

52. Договір управління майном

Поняття, предмет та форма договору управління майном. Істотні умови договору. Строк договору. Сторони в договорі, їх права та обов'язки. Відповідальність управителя. Припинення договору.

Р о з д і л XIII. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ПОВ'ЯЗАНІ З НАДАННЯМ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

53. Страхові зобов'язання

Поняття та значення страхування. Законодавство України про страхування. Правила страхування. Об'єкти та види страхування. Співстрахування. Перестрахування. Суб'єкти страхових відносин.

Поняття, предмет та форма договору страхування. Сторони у договорі страхування, їх права та обов'язки. Укладення договору страхування на користь третьої особи. Істотні умови договору. Момент набрання чинності договором страхування. Умови та порядок здійснення страхової виплати. Відмова від здійснення страхової виплати. Припинення договору страхування. Недійсність договору страхування.

Договір страхування майна. Договір страхування цивільної відповідальності. Поняття й види зобов'язань з особистого страхування. Страхування життя. Страхування від нещасних випадків і захворювань. Медичне страхування. Обов'язкове страхування.

54. Договір позики

Поняття, предмет та форма договору позики. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Виконання договору позики. Оспорювання договору позики. Забезпечення виконання

зобов'язання позичальником. Новація боргу у позикове зобов'язання.

55. Кредитний договір

Поняття, сторони та форма кредитного договору. Права та обов'язки сторін за договором. Комерційний кредит.

56. Договір банківського вкладу (депозиту)

Поняття, сторони та форма договору банківського вкладу. Види банківських вкладів. Договір банківського вкладу на користь третьої особи. Виконання і припинення договору банківського вкладу.

57. Договір банківського рахунка

Поняття та предмет договору банківського рахунка. Сторони за договором, їх права та обов'язки. Укладення договору. Відповідальність банку за неналежне виконання операцій за рахунком клієнта. Обмеження права розпорядження рахунком. Розірвання договору банківського рахунка. Банківська таємниця.

58. Договір факторингу

Поняття та предмет договору факторингу. Сторони в договорі факторингу, їх права та обов'язки. Правове положення боржника, право грошової вимоги до якого він відступається за договором. Недійсність заборони відступлення права грошової вимоги.

59. Порядок та форми безготівкових розрахунків

Розрахункові зобов'язання. Поняття і форми

розрахунків. Правове регулювання готівкових і безготівкових розрахунків. Готівкові розрахунки як форма виконання грошових зобов'язань. Поняття, зміст та основні форми безготівкових розрахунків. Розрахунки із застосуванням платіжних доручень. Розрахунки за акредитивом. Поняття та види акредитивів. Розрахунки за інкасовими дорученнями. Розрахунки із застосуванням розрахункових чеків.

Р о з д і л XIV. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЩОДО РОЗПОРЯДЖАННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

60. Розпорядження майновими правами інтелектуальної власності

Види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності. Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Оформлення ліцензії. Види ліцензій та права ліцензіата за ними. Виключна ліцензія. Одиначна ліцензія. Невиключна ліцензія. Субліцензія.

Поняття, предмет і строк ліцензійного договору. Сторони договору, їх права та обов'язки. Типовий ліцензійний договір. Договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності. Договір про передавання виключних майнових прав інтелектуальної власності.

61. Договір комерційної концесії

Поняття, предмет та форма договору комерційної концесії. Особливі умови договору комерційної концесії. Сторони договору, їх права та обов'язки. Договір комерційної субконцесії. Зміна та припинення договору.

Р о з д і л XV. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ІЗ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

62. Договір про спільну діяльність

Загальна характеристика та підстави виникнення зобов'язань, що виникають із спільної діяльності, та їх види.

Поняття договору про спільну діяльність та його види. Форми та умови договору про спільну діяльність.

63. Договір простого товариства

Поняття договору простого товариства. Вклади та спільне майно учасників простого товариства. Права і обов'язки сторін за договором простого товариства. Припинення договору простого товариства.

64. Засновницький договір

Поняття засновницького договору. Загальна характеристика. Права та обов'язки учасників засновницького договору. Зміни і припинення.

Р о з д і л XVI. НЕДОГОВІРНІ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

65. Публічна обіцянка винагороди

Зобов'язання з публічної обіцянки винагороди та їх види. Публічна обіцянка винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу. Зміна умов та відмова від проведення конкурсу.

66. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення

Поняття та призначення зобов'язань, що виникають при вчиненні дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

Умови відшкодування витрат, понесених особою при веденні чужих справ без доручення.

67. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи

Поняття та призначення зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи. Суб'єкти зобов'язань, що виникають внаслідок рятування здоров'я та життя фізичної особи, та умови виникнення цих зобов'язань. Відшкодування шкоди, завданої рятівнику.

Поняття та призначення зобов'язань, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи. Суб'єкти зобов'язань, що виникають у зв'язку з рятуванням майна іншої особи, та умови виникнення цих зобов'язань. Умови відшкодування шкоди, завданої рятівнику.

68. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи

Поняття зобов'язань по усуненню загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної особи або майну юридичної особи.

69. Відшкодування шкоди

Зобов'язання, що виникають внаслідок завдання шкоди. Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Підстави відповідальності за завдану моральну шкоду.

Відшкодування шкоди, завданої особою у разі здійснення нею права на самозахист. Відшкодування шкоди,

завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно. Відшкодування шкоди, завданої у стані крайньої необхідності. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою. Відшкодування шкоди, завданої органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим, органом місцевого самоврядування або їх посадовою або службовою особою.

Відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину.

Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою. Урахування вини потерпілого та матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки.

Відшкодування ядерної шкоди.

Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала свою цивільну відповідальність.

Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Порядок відшкодування шкоди.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

70. Зобов'язання у зв'язку з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави

Поняття зобов'язань, що виникають з набуттям, збереженням майна без достатньої правової підстави (безпідставне набуття майна). Суб'єкти зобов'язань з набуття, збереження майна без достатньої правової підстави. Повернення в натурі безпідставно набутого майна. Відшкодування доходів від безпідставно набутого майна і

витрат на його утримання. Безпід-
ставно набуте майно, що не підлягає поверненню.

СПИСОК ОСНОВНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Конституція України // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Там же. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. // Там же. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.

Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Там же. – 2003. – №18-22. – Ст. 144.

Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. // Там же. – 2005. – № 35, 37. – Ст. 446.

Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. // Там же. – 2004. – № 40, 42. – Ст. 492.

Збірник постанов Пленуму Верховного Суду України (1972-2007). – Х., 2007. – 720 с.

Судова практика Верховного Суду України у цивільних справах / За заг. ред. А.Г. Яреми. – К.: Ін Юре, 2006. – 460 с.

Про деякі питання практики застосування норм Цивільного та Господарського кодексів України: Лист ВГСУ від 07.04.2008 р. № 01-8/211 // Вісн. госп. судочинства. – 2008. – № 3.

Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: У 2-х т. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Т. 1. – 832 с.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина, 2004. – 928 с.

Цивільне право : підручник: у 2-х т. / В. І. Борисова (кер. авт..кол.), Л.М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.: Право, 2011. – Т. 1. – 656 с.

Цивільне право : підручник: у 2-х т. / В. І. Борисова (кер. авт..кол.), Л.М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.: Право, 2011. – Т. 2. – 816 с.

Цивільне право України: підручник: у 2-х т. / В. І. Борисова (кер. авт..кол.), Л.М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.: Право, 2011. – Т. 2. – 816 с.

Цивільне право України. Частина перша : посіб. для підгот. до іспитів / В. І. Борисова, К. Ю. Іванова, Б. П. Карнаух, Ю. Є. Ходико ; за заг. ред. В. І. Борисової. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2020. – 248 с.

Цивільне право України. Частина друга : посіб. для підгот. до іспитів / В. І. Борисова, К. Ю. Іванова, Б. П. Карнаух,

Ю. Є. Ходико ; за заг. ред. В. І. Борисової. – 2-ге вид., перероб. та допов. – Харків : Право, 2020. – 246 с.

Цивільне право України: Навч. посіб.: Кн. 1 / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – 3-є вид., допов. і переробл. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 736 с.

Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців) / За заг. ред. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: Страйд, 2010. – Т. 1: Загальні положення. – 320 с.

Там же. – Т. 2: Фізичні особи. – 296 с.

Там же. – Т. 3: Юридична особа. – 736 с.

Там же. – Т. 12: Спадкове право. – 544 с.

Кодифікація приватного (цивільного) права України / За ред. А. Довгерта. – К.: Український центр правничих студій, 2000. – 336 с.

Колодій А.М. Принципи права України: Моногр. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.

Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: У 4-х т. / А.Г. Ярема, В.Я. Карабань, В.В. Кривенко, В.Г. Ротань. – Т. 1. – К.: А. С. К.; Севастополь: Ін-т юрид. дослідж., 2004. – 928 с.

Підопригора О.А., Підопригора О.О. Право інтелектуальної власності України: Навч. посіб. для студ. юрид. вузів і ф-тів ун-тів. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 336 с.

Проблемні питання у застосуванні Цивільного і Господарського кодексів України / Під ред. А.Г. Яреми, В.Г. Ротаня. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 336 с.

Погребняк С.П. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): Моногр. – Х.: Право, 2008. – 240 с.

Примак В.Д. Вина і добросовісність у цивільному праві (теорія, законодавство, судова практика): Моногр. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 432 с.

Ромовська З.В. Українське цивільне право: Загальна частина. Акад. курс: Підруч. – К.: Атіка, 2005. – 560 с.

Сивий Р.Б. Приватне (цивільне) право в системі права України: Моногр. – К.: КВІЦ, 2006. – 214 с.